

Türkiye’de Kadınlık ve Erkeklik Bağlamında Sivil Toplum Kuruluşları

Rahime Süleymanoğlu-Kürüm

İstanbul Gelişim Üniversitesi

Özet

Türkiye’de kadınların toplumsal hayatta karşılaştıkları sorunlar hem sivil toplum kuruluşlarının hem de akademik camianın üzerinde durduğu bir konudur. Bu sorunlar kadın hakları olarak kavramsallaştırılmakta ve insan hakları çerçevesinde ele alınmak ve kadınların sorunlarına çözüm getirmek hedeflenmektedir. Bu makale, Türkiye’de kadın hakları tartışmalarının tartışılmasının kadına şiddet ve yaşama hakkına indirgenmiş olduğunu savunmaktadır ve kadının temel sorununun hayati tehlike altında bulunmak ve öldürülme korkusu olduğu izlenimi verilmektedir. Yaşama özgürlüğünün en temel hak olduğunu inkar etmeksizin, Türkiye’de medya ve sivil toplum kuruluşlarının kadınların diğer sorunlarını ortaya koymakta ve bunlara çözüm yolu aramakta yetersiz olduğu açıktır. Buradaki temel sorun da, kadının toplumsal cinsiyetin bir parçası olduğu ve cinsiyet eşitsizliğinin toplumsal olarak inşa edildiği gerçeğinin gözardı edilmesinden kaynaklanmaktadır. Türkiye’de kadın hakları bütünden soyutlanmış bir kavram olarak ele alınması ‘erkeklik’ kavramının algılanamamasına ve toplumun ataerkil (partiarkal) özelliğinin çözümlenememesine neden olmaktadır. Kadınların sorulara çözüm bulmak için sivil toplum kuruluşlarının ve akademik camianın ‘erkeklik’ konusuna daha fazla önem vermesi ve ‘erkeklik’ kavramının nasıl inşa edildiğini analiz etmesi gerekmektedir.

1. Giriş

Kadın hakları dünyada ve Türkiye’de önemi giderek artan bir konu haline gelmiştir. Kadın hakları insan hakları bağlamında ele alınmaktadır ve insan hakları, din, dil, ırk, cinsiyet farkı gözetmeksizin tüm insanların eşit haklara sahip olduğunu varsaymaktadır. Bu nedenle, kadınların toplumsal hayatta karşılaştıkları sorunların insan hakları çerçevesinde ele alınması toplumdaki farklı kesimlerin, kültürlerin ve yetiştirme tarzlarının insanların kimliğini nasıl inşa ettiğini ortaya koymakta yetersiz kalmaktadır. Bunun yerine, toplumsal cinsiyet kavramı üzerinde durmak gereklidir. Nitekim kadınlık ve erkeklik toplumsal olarak inşa edilmektedir ve bu kimlikler biyolojik varlık olarak kadın veya erkek olmanın ötesine geçmektedir. Daha doğrudan önce kız ve erkek bebekler için farklı renkler tasarlanarak bu iki farklı cinsiyetin farklı toplumsal işlevlere sahip olmasının temelleri atılmaktadır. Çok erken dönemde aşılana bu toplumsal cinsiyet rolleri öyle bir noktaya gelmektedir ki, toplumda birçok kişi bunları sorgulamamakta ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini tekrar üretmektedir.

Bu toplumsal cinsiyet eşitsizliği kendini çalışma hayatından siyasete, sivil toplum örgütlenmesinden eğitime kadar her türlü kamusal alanda göstermektedir. Genelde ev işlerini idame ettirmekle görevli olan kadın çalışsa bile, bu görevini bırakmaz. Erkek cinsiyetin ev işleri ile ilgilenmesi ise bir görev değil, eşine destek veya yardım olarak nitelendirilir. Çalışma hayatında da kadın cinsiyetinin evindeki rolleri göz önünde bulundurulmaksızın kendine sorumluluklar yüklenir. Kadının toplumsal sorunlarının doğru anlaşılabilmesi için toplumun patriarkal yapısının çözümlenmesi gerekmektedir. Kadın odaklı sivil toplum kuruluşlarının

sayıları ve faaliyetlerindeki artışa rağmen, insan hakları kavramına odaklanmaları bir eksiklik sayılabilir.

Kadının toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin mağduru olduğu açıktır. Bu mağduriyetin ortadan kalkması da kısa ve orta vadede mümkün görünmemektedir. Ancak uzun vadede, inşa edilmiş olan bu toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden inşacı bir anlayışla olumlu biçimde kullanılması mümkündür. Burada sivil toplum kuruluşları kilit role sahiptir.

Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

Bu bildirinin amacı, toplumun kadın ve erkek kavramlarını nasıl inşa ettiklerini incelemek ve sivil toplum örgütlerinin bu yöndeki çalışmalarını analiz etmektir. Radikal feminist literatür ve erkeklik çalışmalarının vardığı nokta geleneksel cinsiyet rollerinin tekrar üretilmesine karşı çıkmaktadır. Feminist literatürün üzerinde durduğu konu kadın haklarının talep edilmesi değil, statükoyu sorgulayarak düzeni kadınlar lehine değiştirmeyi ve kadının kurtuluşunu sağlamayı hedeflemektedir. Kadın ezilmişliğini ve ikincilleştirilmesini merkez alan feminist literatür mutlak toplumsal cinsiyet eşitliğine dayanan bir toplum inşa etmeyi hedeflemektedir (Bkz. Abbott, Wallace, & Tyler, 2005). 1970'lerden itibaren, feminizm toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sorgulayan birtakım erkeklerden de destek bulmuş ve kendi erkek kimliklerini ve ardından da erkeklikle yüzleşmeye yönelmelerine neden olmuştur. Eleştirel erkeklik çalışmaları genelde toplumsal cinsiyeti ilişkisel gören (mutuallyconstructed), düzeni erkekler üzerinden okumaya çalışan, yani erkek özneyi de resme dahil etmeye çalışan bir alandır. Erkeklerin yitirdikleri hakları geri almayı hedefleyen erkeklik çalışmaları feminizm ve ataerkillik (patriarka) karşıtı bir alandır (Bkz. Connell, 1982;1987; 1990; 1995; 2003, Hearn, 1992; 2004; 2008; Kimmel, Hearn, & Connell, 2005, Mesner, 1997; Morgan, 1992; 1994; 1996).

Feminist teorinin bir parçası olan patriyarka, ve erkeklerin patriyarkayı dönüştürücü etkisi (Goode, 1982; Snodgrass, 1977), bu alanda kuramsal olarak Türkiye'de toplumsal cinsiyet kavramını açıklamaya elverişli bir teorik çerçevedir.

Bu keşifsel çalışma patriyarka kavramı çerçevesinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin nasıl yaratıldığını ve sivil toplum kuruluşlarının bunu ortadan kaldırmak için yapmış olduğu çalışmaları irdelemektedir. Araştırma sorusunun ilk bölümü için kullanılan veri olasılıksız örnekleme ile belirlenmiş olan farklı yaş gruplarından erkek çocuk sahibi otuz anne ile yapılan derinlemesine mülakatlara dayanmaktadır. Araştırma sorusunun ikinci bölümünde ise, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri, websitelerinden, yayınlarından ve medya tartışmaları kullanılarak ortaya koyulmuştur. Bu çalışma iki temel hipotezi test etmeyi amaçlamaktadır. Birincisi, sivil toplum kuruluşlarının toplumsal rolleri 'baba' veya 'erkek eş' olarak tanımlanan kişilerin bilinçlendirilmesine yönelik faaliyetler içerisinde bulunmasının toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltacağı veya ortadan kaldıracacağı varsayımdır. İkincisi ise, sivil toplum kuruluşlarının annenin hamilelik döneminden itibaren eğitilmesinin önemi üzerinde durmakta ve annenin erken dönemde eğitilmesine yönelik sivil toplum faaliyetlerinin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldıracağını varsaymaktadır.

Toplumsal Kültür ve Kadınlık ve Erkeklik Kimliklerinin İnşası: Mülakat Sonuçları

Yapılan mülakatlarda çapraz sorular sorulmuştur ve sonucunda annelerin erkek çocuk dünyaya getirmekte son derece gururlu oldukları ortaya çıkmıştır. Katılımcıların önemli bir bölümü erkek bebeğe pembe giydirmeyi kabul edilemez bulmuştur. Benzer şekilde, elektrik süpürgesi ya da ütü ile oynayan erkek bebeklerin ailelerinde endişe yarattığı ortaya çıkmıştır. Bebeğin DNA'sının kadından mı yoksa erkekten mi geldiği sorulduğunda, araştırmacıların büyük bir kısmı bunun erkekten geldiğini ifade etmiştir. Böylece kadın bebeği erkek için taşıyan ve erkek için dünyaya getiren kişidir.

Kız bebeklerin oyuncak seçimine ilişkin ailelerin tepkisi ise erkek bebeklerinkinden farklıdır. Yukarıda belirtilenin aksine, araba ile oynayan bir kız bebek, ne annesi, ne babası nede ailesinin diğer bireyleri için endişe yaratır. Daha da önemlisi, tamir aletleri ve araba gibi erkek bebek ile ilişkilendirilen oyuncaklarla oynamak kız bebeklerin ailesi için onur vericidir. Katılımcıların büyük bir bölümü tuttuğu işi koparan, girişimci olan kız çocuğu veya kadını 'erkek gibi kız' olarak tabir etmekten çekinmemişlerdir. Diğer yandan kız bebeklerin mavi giymesi çok da endişe verici bir durum olarak algılanmamaktadır.

Özellikle kırk yaş üstü annelerin erkek çocuklarına daha düşkün oldukları ve daha çok güven duydukları net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Daha da önemlisi, kız çocuğun mu yoksa erkek çocuğun mu eğitiminin daha önemli olduğu noktasındaki soruya annelerin büyük bir kısmının erkek çocukların eğitimine önem verdikleri ortaya çıkmıştır. Neden olarak da erkek çocuğun aile kurmak ve ailesinin yaşamını idame ettirmek zorunda olduğu için erkeğin eğitiminin daha önemli olduğudur. Kız çocuk ise evleninceye kadar baba, evlendikten sonra ise kocası tarafından koruma altına alınacaktır. Dolayısıyla okuması çok gerekmemektedir. En az yüksek okul mezunu olan annelerin ise daha ileri görüşlü olabildikleri ve boşanma, dul kalma ya da terk edilme ihtimallerini göz önünde bulundurarak kız çocuğun eğitimine daha çok önem verdiği ortaya çıkmıştır. Diğer yandan, ihanete uğrama durumunda bile kadınların büyük bir bölümünün boşanmayı son çare olarak gördükleri ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni de kadınlar ailesinin dağılmasına ilişkin toplumsal önyargılardan çekindiklerini ve psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kalmaktan korktuklarını ifade etmişlerdir.

Kadın Odaklı Sivil Toplum Kuruluşları'nın Çalışmaları

Makalenin bu bölümünde kadın odaklı sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına değinilecektir. Kadının toplumsal sorunlarını ele alan ve kadınlara daha iyi imkânlar sunmayı hedefleyen sivil toplum kuruluşlarının sayıları giderek artmaktadır. Türkiye'de sivil toplum 1970 olayları ile güçlenmiştir ve 70'ler Türkiye'de kadın hareketlerini doğurmuş ve feminist bilinci yaymıştır. 1980'lerde darbeye rağmen kadın hareketleri askeri yönetimden etkilenmemiştir. Bunun nedeni kadın hareketlerinin Kemalist ideolojinin desteklediği bir olgu olmasıdır. Böylece kadınların sivil toplumda güçlenmesi 1970'lerde başlayıp 1980'lerde devam etmiş 1990'larda ise zirveye ulaşmıştır. Kadın odaklı birçok sivil toplum kuruluşunun 90'larda kurulmuş olması göze çarpmaktadır. 1990'larda dünyadaki üçüncü feminizm hareketiyle canlanan Türkiye'deki Feminist hareketler kadına şiddetten siyasi temsile, kadın problemleri ve ayrımcılığa kadar giden birçok konuya değinmiştir.

Sivil toplum günümüze kadar gittikçe güçlenmiş ve birçok kadın odaklı sivil toplum kuruluşu kurulmuştur. Ancak bu sivil toplum kuruluşlarının da kadınların temel hakları üzerine yoğunlaştığı göze çarpmaktadır. Türkiye’de kadınların toplumsal sorunları oldukça geniştir. Hala kadınların zorla evlendirildikleri ve eğitim hakkının ellerinden alındığı bilinmektedir. Kadınlar töre nedeniyle şiddet görmekte ve namus cinayeti adı altında öldürülmektedir. Her ne kadar 155 polis hattı, 183 Aile İçi Şiddet Acil Yardım Hattı gibi mekanizmalar kurulmuş olsa da kadınların öldürülmeye devam ettiği Türk kamuoyundan asla düşmeyen bir konudur.

Patriarka çalışmalarının da vurguladığı gibi kadınların sivil toplumdaki etkisinin azalmasının en önemli nedeni artan muhafazakarlıkla açıklanabilir. AKP yönetimi demokratikleşme ve insan hakları yolunda birçok yasa çıkartıp ilerleme kaydettiğini vurgulasa da, bunların çoğunun AB uyum yasaları olduğu dikkat çekmektedir. Diğer yandan da Başbakan Erdoğan’ın muhafazakar söylemleri ve konuşmaları partinin gündeminde yeni muhafazakar (neo-conservative) politikalar kadınları daha çok eve hapsedmiştir (Bugra, 2013; Acar & Altunok, 2013) Bunun en iyi göstergelerinden biri de şu anda çalışma hayatındaki kadınların oranının %28’e düşmüş olmasıdır (CNN Türk, 2012; Ilkaracan, 2012; OECD, 2013) Bunun yanı sıra, Türkiye’de ‘yoksulluğun kadınlaşması’ (feminisation of poverty) (Pearce, 1978) kavramı dikkat çekmektedir. TÜİK’e göre Türkiye’de 13 milyon yoksul insan bulunmaktadır ve bunların yaklaşık %70’ini kadınlar oluşturmaktadır (Turkstat, 2013). Yapılan sosyal yardımlardan (bunlar social assistance and solidarity fundlar) yararlananların yüzde 70’ini yine kadınlar oluşturmaktadır (Ucar, 2011). Ayrıca, Türkiye’de az sayıda eğitilmiş kadın bulunmaktadır. Herhangi bir yükseköğretimi tamamlamış kadın oranı sadece %7,5. Düşük eğitim oranından dolayı da bu kadınların çoğu anayasal haklarından haberdar durumda değildir. Bu nedenle de birçok kadının eşit ücret, siyasi temsil, mülkiyet ve gelirin kontrolünde eşit düzeyde söz sahibi olma gibi talepleri de bulunmamaktadır. “Kadınların yoksulluğu, toplumsal olarak onay verilmiş eşitsiz cinsiyet rolleri örüntüsünün bir sonucudur” (Kümbetoğlu, 2002: 130).

Özar ve Yakut-Cakar (2013), Türkiye’de ailenin erkek öznelerinin kadınların refah sisteminden dışlamakta ve kendilerine bağımlı hale getirilmektedir. Bu kadınlar boşandıkları, terk edildikleri ya da dul kaldıklarında savunmasız da kalmaktadır. Böylelikle ‘erkeksiz kadınların yoksulluğu’ kavramı ortaya çıkmaktadır. Türkiye’deki refah sisteminin ayrımcı ve cinsiyet odaklı yapısı ve normların ve davranışların toplumsal düzeyde cinsiyet odaklı olarak inşa edilmesi erkeksiz kadınlara yönelik olarak kullanılmaktadır. Fakat aslında bu normlar ve davranışlar sadece erkeksiz kadınlara değil, toplumdaki erkekli ya da erkeksiz tüm kadınlara yöneliktir. Ancak toplumsal değerlerin bu ayrımcı yapısı kadın erkek ile birlikte olduğu süre içinde gizli kalmaktadır. Bu nedenle Özar ve Yakut-Cakar (2013) Türkiye’deki refah sisteminin erkeksiz kadınları ayrı bir grup olarak değerlendirdiğini savunmaktadır. Benzer şekilde, Ulutaş (2009) toplumsal cinsiyet perspektifinin dahil edilmesi hane içi eşitsizlikleri de görünür hale getirmesi açısından önemli bir çalışmadır.

Türkiye’deki bu toplumsal eğilimler sürekli olarak yeniden üretilen ve toplumun ataerkil yapısını oluşturan patriarka kavramının yarattığı toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile açıklanabilir (Toktaş ve Diner, 2011; Ulutaş, 2009). Bu yapı ortadan kaldırılmadığı sürece kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olamayacağı açıktır. Bu nedenle erkeklik kavramının nasıl inşa

edildiği konusundaki çalışmalar karşımıza hem sivil toplum hem de akademik literatürde bir boşluk olarak çıkmaktadır. Erkeklik kavramının inşa edilmesinde diğer toplumsal yapıların yanında kilit öneme sahip olan ‘anne’ rolünün olduğu vurgulanmaktadır. Ataerkil düzeni sorgulayan kadınlar arasında bir dayanışma oluşturulması gereklidir (Toktaş ve Diner, 2011). Şüphesiz ki, burada sivil toplum kuruluşlarına önemli bir rol düşmektedir.

Sayı bakımından artışa rağmen, bu sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin genellikle kadınların yaşam hakkı, şiddetten uzak olmaları gibi temel haklarını gözetmekte olduğu ve siyasi temsil, eşit ücret gibi diğer haklarının göz ardı edildiği dikkat çekmektedir. KA-DER bu sivil toplum kuruluşları arasında kadınların politik açıdan güçlenmesini hedefleyen tek sivil toplum kuruluşu olarak karşımıza çıkmaktadır.. Önemle vurgulamak gerekir ki, sivil toplum kuruluşlarının kadın haklarını yaşam hakkından öteye götürememesinin en önemli nedenlerinden biri ataerkil kültürün kadınlara geçit vermemesinin yanı sıra, kadına şiddetin çok yüksek oranlarda olmasıdır.¹Bu nedenle de yaşam hakkı en önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yukarıda belirtilen sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri incelendiğinde, Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV)’in çalışmaları dikkat çekmektedir. AÇEV kadınların toplumsal sorunlarının toplumsal cinsiyet perspektifinden ele alınması gereğinin bilincinde olduğunu ifade eden bir takım politikalar izlese de, bunların yetersiz olduğu açıktır. Erken çocukluk döneminin önemine işaret eden AÇEV’in Anne Destek Programının (ADP) 3-11 yaş arası çocuğu olan annelere yönelik olması, çocuğun cinsel gelişiminin şekillenmesine katkıda bulunan çok önemli bir dönem olan 0-3 yaş aralığını kaçırmaktadır. Bu dönemde erkek çocuklara yüklenen değerlerin sonradan değiştirilmesi zorlaşmaktadır. Nitekim ADP’da çocuğun cinsel eğitimine yönelik bir faaliyet de bulunmamaktadır. Diğer yandan, ‘Sen Benim Babamsın’ kampanyası AÇEV’in kadın hakları meselesine toplumsal cinsiyet perspektifinden baktığının bir göstergesidir. Kampanya, erkeklerin demokratik, sorumlu ve şiddetsiz babalar olmalarını teşvik etmek ve bu yolla toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemeyi hedeflemektedir. Kuşkusuz ki erkeğin eğitimi model olması açısından önemlidir. Ancak bu kampanyanın başarıya ulaşmasında anahtar faktör annelerin de aynı yönde eğitilmesi ve ADP’nin kapsamının genişletilmesi ve erkeklik kavramının nasıl inşa edildiği konusunda annelerin ve babaların da bilinçlendirilmesidir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün Ulusal Eylem Planında Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı yanında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planının yer alması oldukça pozitif bir gelişmedir. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesine Yönelik Hedefler ve Stratejiler, 2008-2013 adlı bölümde eğitim, ekonomi, yoksulluk, yetki ve karar alma mekanizmalarına katılım, sağlık, medya, çevre ve insan hakları ve şiddet bölümleri yer almaktadır. Bunun içinde yer alan kadınların eğitimidir. Bu gelecekteki annelerin eğitimi anlamına gelmektedir. Fakat günümüzün

¹ Ülke genelinde yapılan anketler Türkiye’de kadınların % 42’sinin fiziksel ve cinsel şiddete maruz kaldığını göstermektedir (KSGM, 2009: 46). Bu rakam Güney Anadolu’da %57.1’e çıkmaktadır.

annelerine yönelik bir toplumsal cinsiyet eğitiminin yürütülmesinin gerekliliğın ortadan kaldıramamaktadır.

Sonuç

Kadının hakları kavramının kadının toplumsal hayatta karşılaştığı sorunları tanımlamada ve çözümede yetersiz olduğu açıktır. Kadına verilen eş seçme, evlenme, boşanma ve diğer medeni haklar, en temel hak olan yaşama hakkını korumakta bile yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları yaşama hakkına odaklanmaktadır. Hukuki olarak kadına verilen haklar uygulamada kadınların bu haklardan yararlanabilmesini beraberinde getirememektedir ve kadının yaşama hakkı en başta ailesinin erkek bireyleri (baba ya da koca) tarafından ihlal edilmektedir. Töre ya da namus cinayetleri adı altında kadınlar katledilmektedir. Bu nedenle makale kadının toplumsal sorunlarının ele alış biçiminin insan hakları çerçevesinden, toplumsal cinsiyet çerçevesine taşınmasını ve toplumun patriyartik (ataerkil) yapısının çözümlenmesinin kadınların sorunlarının çözümünün temel kaynağı olduğunu savunmaktadır. Bu kaynakların yakından incelenmesi için kadın odaklı sivil toplum kuruluşlarının kadının ve erkeğin toplumsal cinsiyetin inşası üzerine bilinçlendirme programları gerçekleştirmeleri gerekmektedir.

Kaynakça

Abbott, P., Wallace, C., & Tyler, M. (2005). *An Introduction to Sociology: Feminist Perspectives*. Londra: Routledge.

Acar, F. & Altunok, G. (2013) The 'politics of intimate' at the intersection of neo-liberalism and neo-conservatism in contemporary Turkey. *Women's Studies International Forum*, 41: 14-23.

Bugra, A. (2013) Revisiting the Wollstonecraft Dilemma in the Context of Conservative Liberalism: The Case of Female Employment in Turkey. *Social Politics*, 1: 1-19.

CNN Türk. (2012, 03 07). *Kadınların iş yaşamındaki oranı yüzde 28*. 05 04, 2014 tarihinde CNN Türk:
<http://www.cnnturk.com/2012/turkiye/03/07/kadinlarin.is.yasamindaki.orani.yuzde.28/652116.0/> adresinden alındı

Connell, R. W. (1982). Class, patriarchy, and Sartre's theory of practice. *Theory and Society*, 11, 305-20.

Connell, R. W. (1987). *Gender and power*. Sydney, Australia: Allen and Unwin.

Connell, R. W. (1990). an iron man: The body and some contradictions of hegemonic masculinity. M. Messner, & D. Sabo içinde, *Sport, men and the gender order*. Champaign, II: Human Kinetics Books.

Connell, R. W. (1995). *Masculinities*. Cambridge, UK: Polity Press.

Connell, R. W. (2003). Masculinities, change and conflict in global society: Thinking about the future of men's studies. *Journal of Men's Studies*, 11(3), 249-66.

- Gokovali, U. (2013) Everyone's own poverty: Gendering poverty alleviation policies in Turkey. *Women's Studies International Forum*, 43: 65-75.
- Hearn, J. (1992). *Men in the Public Eye. The Construction and Deconstruction of Public Men and Public Patriarchies*. London/New York.
- Hearn, J. (2004). From hegemonic masculinity to the hegemony of men. *Feminist Theory*, 5(1), 49-72.
- Hearn, J. (2008). The Personal is Work is Political is Theoretical: Continuities and Discontinuities in Women's Studies, (Pro)feminism, "Men and My Selves". *NORA-Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 16(4), 241-256.
- Ilkcaracan, I. (2012) Why so Few Women in the Labor Market in Turkey? *Feminist Economics*, 18: 1-37. Kimmel, M., Hearn, J., & Connell, R. (2005). *Handbook of Studies on Men and Masculinities*. Thousand Oaks, Canada: Sage.
- KSGM (Kadin Statusu Genel Mudurlugu) (2009) National Research on Domestic Violence Against Women in Turkey. Ankara: Directorate General on the Status of Women.
- Kumbetoğlu, B. (2002). Afetler Sonrası Kadınlar ve Yoksulluk. *Türkiye İnsan Hakları Hareketi Konferansı 2002 Bildirileri* (s. 129-142). Ankara: TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi.
- Messner, M. A. (1997). *Politics of Masculinities: Men in Movements*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Morgan, D. (1994). Theater of war: Combat, the military, and masculinities. H. Brod, & M. Kaufman içinde, *Research on Men and Masculinities Series: Theorizing masculinities* (s. 166-183). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Morgan, D. H. (1992). *Discovering Men*. London/New York: Routledge.
- Morgan, D. H. (1996). The gender of bureaucracy. D. L. Collinson, & J. Hearn içinde, *Men as Managers, Managers as Men* (s. 43-60). London: Sage.
- OECD (2013). *Employment and Labour Markets: Key Tables from OECD*. Available online at <http://dx.doi.org/10.1787/emp-fe-table-2013-1-en> (Accessed September 1st, 2013)
- Pearce, D. (1978, February). The Feminization of Poverty: Women, Work, and Welfare. *Urban and Social Change Review*, 28-36.
- Toktaş, Ş., & Diner, Ç. (2011). Feminists' Dilemma-With or Without the State? Violence against Women and Women's Shelters in Turkey. *AJWS*, 17(3), 49-75.
- TurkStat (2013). 02.01. 2013 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/> adresinden alındı
- Ucar, Ceren (2011). Social political tools and their efficiencies in combating against women's poverty (in Turkish) (Specialization Thesis). Ankara: Prime Ministry Women's Status General Directorate of Turkey

Ulutaş, Ç. Ü. (2009). Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek. *Çalışma ve Toplum*, 2, 25-40.